

היבטים לשוניים בפרשת פינחס עז

דקדוקי קריאה בפרשת פינחס ובהפטרה ובראשון של מטות

כה יא **בְּקִנְיָאֵו**: הנר"ן רפויה בשוא נח, עם זאת יש להשמיע האל"ף, לא – בְּקִנְיָו. וכן **בְּקִנְיָתִי**: ולא – בְּקִינְתִּי

כה יב **שָׁלוֹם**: בחלק מספרי התורה הוא"ו של 'שלום' קטועה

כה יג **וְהִי־תָה לָּו**: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה ודגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק, עם זאת היר"ד בשוא נע. **לְאַלְהֵיו**: האל"ף כלל אינה נשמעת

כה טו **כְּזִבִּי**: הכ"ף בקמץ קטן והבי"ת דגושה; **רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית-אֲב בְּמִדִּין הוּא**: אין להתעכב על **אֲב**, ויש להאיץ מעט את קריאת התיבה **בְּמִדִּין** להסמיכה לתיבה שלפניה שהרי הטפחא היא כאן המפסיק העיקרי

כה יח **כִּי צִרְרִים**: תיבת **כִּי** במונח ואיננה מוקפת לזו שלאחריה. **הַמִּכָּה** בטעם מרכא, **בַּיּוֹם-הַמִּגֵּפָה** הבי"ת רפה. **עַל-דְּבַר-פְּעֹזֹר**: גם כאן וגם בהמשך הפסוק **דְּבַר-בְּמִקֵּץ** ולא במונח

כו ג **בְּעֶרְבָת**: געיה בעי"ן והרי"ש בשווא נח

כו ו **הָרְאוּבֵנִי**: האל"ף כלל אינה נשמעת, כאילו כתוב 'הרובני'¹

כו ט **קְרִיאֵי הָעֵדָה**: כאן הכתיב הוא **קְרֹאֵי** והקרי **קְרִיאֵי**, בתחילת הספר – הפוך! **בַּעֲדַת-קָרַח**: העמדה קלה בבי"ת למנוע הבלעת העי"ן החטופה, בדומה גם בהמשך פס' י **בְּאֶכְל**

כו יד **שָׁנִים וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף**: יש להאיץ את קריאת תיבת **אֵלֶּף** להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע 'שנים ועשרים, אלף ומאתים'. **22,200** ולא **1,222** נכון הדבר גם בהמשך הפרק

כו טז **לְאַזְנֵי**: האל"ף בקמץ קטן

כו יז **לְאַרְוֹד**: הלמ"ד פתוחה

כו כ **לְשִׁלָּה**: במלרע

כו כג **לְפָנָה** במדויקים: הוי"ו רפה ללא דגש

כו לג **לֹא-הָיוּ לָּו**: טעם נסוג אחור לה"א **מַחֲלָה**: החי"ת בשוא נח ולא בחטף

כו מה **לְחֻבָּר**: החית בסגול ולא בצירי

כו נג **לְאַלָּה**: למ"ד קמוצה

כו נד **וְלַמַּעֲט**: המ"ם בשווא נח

כו נט **יְלִדָּה**: יש להיזהר לא להניח את השווא שבלמ"ד, אחרת משנה משמעות. ובמיוחד לקוראים קמץ כפתח.

כו סב **הַתַּפְקָדוֹ**: ה"א בקמץ קטן תי"ו בשוא נח; פ"א בקמץ רחב, והקו"ף בשווא נע

כו סד **לֹא-הָיָה אִישׁ**: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה

כז ג **בַּעֲדַת-קָרַח**: העמדה קלה בבי"ת למנוע הבלעת העי"ן החטופה. **לֹא-הָיוּ לָּו**: טעם נסוג אחור לה"א

¹ בחומשים סימנו געיא ברי"ש (עקב ריחוקה מהטעם) שעלולה להטעות לשון, בעיקר מי שרגיל לקרוא כך.

כז יג וְרֵאִיתָה אֹתָהּ: הַטַּעַם לֹא עָבַר לַתִּיּוֹ². וְנִאֲסַפְתָּ מַלְרַע, הַטַּעַם בַּתִּיּוֹ
מִקּוֹמוֹת נּוֹסָפִים (בִּפְרָק זֶה) שׁוּיּוֹ הַהִיפּוֹךְ לַעֲתִיד הַפְּכָה לַמַּלְרַע:

וְסִמְכַת וְהַעֲמַדַת וְצוּיָתָה וְנִתְתָה

כז יח רַעָה: אִי הַקִּפְדָּה עַל קְרִיאת הַעִי"ן כַּהֲלָכָה עֲלוּלָה לַגְּרוֹר אַחֲרֶיהָ שִׁינוּי מִשְׁמַעוֹת

כז כא וְשֶׁאֵל לוֹ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִשְׁי"ן

כח ד הַכֶּבֶשׂ אֶחָד: תִּיבָה אֶחָד לֵאלֹא הִיא הִידִיעָה³

כח כד כָּאֵלָה: בִּלָּא מַעֲט קִהִילוֹת קִיִּים מִנְהֵג מִיּוֹתֵר לִפְנֵי הַקָּהֵל מִלוּוֶה אֶת בַּעַל הַקְּרִיָּאָה בְּזִמְנָה
שֶׁהוּא קוֹרֵא תִיבָה זו⁴ בַּמִּקְרָא כֹּזֶה וְעַל מִנַּת לַתֵּת לֹאנָשִׁים לְשִׁמוּעַ אֶת הַקּוֹרֵא, כְּדֹאִי לְהַמְתִּין מַעֲט
לִפְנֵי קְרִיאתָהּ

כח כו בְּהַקְרִיבָכֶם: אֲזֵלָא-גִרֵּשׁ בְּאוֹתָהּ תִּיבָה, גַּם הַבִּי"ת הַשְּׁנִיָּיָה בְּשׁוּוֹא נַע. בְּשִׁבְעָתֶיכֶם: הַטַּעַמָּה
מִשְׁנִית בַּעִי"ן, מֵאִילָלָא, צוֹרְתוֹ כְּמוֹ הַטַּפְחָא. מִקְרָא-קִדְשׁ: יֵשׁ גַּעִיָּא (מִתַּג) בַּמ"ם, עִם זֹאת הַשׁוּא
בַּקו"ף נַח. כֵּן הַדְּבָר גַּם בַּהֲמִשְׁךְ.

כט א כט ז וּבְעֵשׂוֹר: הַעֲמָדָה קֵלָה בַּבִּי"ת לְהַדְגִּישׁ הַסְּגוּלָּה הַמּוֹרָה עַל מִיּוֹדַע
כ-לָה: יֵשׁ לִשְׁמֵי לֵב לְהַבְדִּילִים הַדְּקִים בֵּין הַמִּקְרָאוֹת, פַּעֲמִים עִם וַא"ו הַחִיבוּר וּפַעֲמִים לֵאלֹא
(לֵה) בִּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, מִנְחָתָהּ, מִנְחָתָם, לַפַּעֲמִים בַּלְשׁוֹן יַחֲדִיד וּלְפַעֲמִים בַּלְשׁוֹן רַבִּים
(לֵג) בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם)

הַפִּטְרָה פִּינַחֵס, יִרְמִיָּהוּ א; ב א-ג:

א א יִרְמִיָּהוּ: הַמ"ם בְּשׁוּוֹא נַע לַמְּרוֹת מֵהַ שְׁנֵהוּג בַּקֶּרֶב רוֹב הָאָנָשִׁים לַקְּרָא שֵׁם חִירֶק

א ב לְמַלְכוֹ: הַמ"ם בַּקֶּמֶץ קֶטֶן

א ג בֶּן-יִאֲשִׁיָּהוּ: הַשִּׁי"ן בַּחִירֶק חֲסֵר וְהִי"ד דְּגוּשָׁה וּקְמוּצָה, נִכּוֹן הַדְּבָר גַּם לִגְבִּי צִדְקִיָּהוּ

א ה אֶצְרֶךְ: הַצַּדִּי בַּקֶּמֶץ קֶטֶן, וְהַשׁוּא בְּרִי"ש נַח

א ט וַיִּגַּע: בַּמַּלְרַע, הִי"ד בַּפֶּתַח לֹא בַּחִירֶק

א י לְנִתְּוֹשׁ וְלִנְתוּץ: בִּשְׁתֵּי הַמִּילִים הַתִּיּוֹ רַפּוּיָה. וְלֵהָאֲבִיד: הַלִּמ"ד בְּשׁוּוֹא נַח וַיֵּשׁ לְהַעֲמִיד קִלּוֹת
אֶת קְרִיאתָהּ הַה"א לְמִנוּעַ הַבִּלְעָת הָאֵלֶּף הַחֲטוּפָה: וּל-הָאֲבִיד

א טו הַנְּנִי: הַשׁוּא הוּא נַח, עַל אֵף הַקּוּשִׁי. וְעַל כָּל-עָרֵי יְהוּדָה: טַעַם טַפְחָא בַּתִּיבָת וְעַל

א טז לֵאלֹהִים: יֵשׁ לַקְּרוֹא לֵאלֹא אֵלֶּף גִּלְהִים

א יז תִּאֲזָר: הָאֵלֶּף בְּשׁוּוֹא נַח. אֶצְרֶךְ: כ"ף סוּפִית מוֹדַגֶּשֶׁת

א יט וְלֹא-יִנְכָלוּ לָךְ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִי"ד וְהַכ"ף אַחֲרֶיהָ בְּשׁוּוֹא נַע

ב ב וְקִרְאָתָּ: בַּמַּלְעִיל

ב ג יִשְׂרָאֵל לָהּ: לְהַזְהִיר מִהַבִּלְעָת לִמ"ד (רוּחוֹ בֵּין הַדְּבָקִים), הָאֵלֶּף שֶׁל שֵׁם ה' אֵינָה נִשְׁמַעֶת.

יִאֲשִׁמוּ: הָאֵלֶּף בְּשׁוּוֹא נַח

² כֵּן הוּא בַּד"כ בַּל"ה בִּנְיָן קֵל

³ בַּפִּרְשָׁת תְּצוּהָ יֵשׁ שִׁינוּיִים אַחֲדִים וְכְדֹאִי לִשְׁמֵי לֵב

⁴ אוֹלֵי כִי פִסּוּק זֶה נִקְרָא בַּמִּפְטִיר יָמִים טוֹבִים שֶׁל פֶּסַח וּבַחֲוֹל הַמוֹעֵד פֶּסַח...

ראשון של מטות

יש לשים לב ולהקפיד על המפיקים המופיעים לעתים קרובות בקריאה זו ולא להיכשל, לדוגמא, בין 'אשה' ל'אשה':

ל ג אֶזְכֹּרֶנּוּ בְּלִילֵי הַשָּׁבָע: בַּמַּלְעִיל לְאַסֵּר אֶל־יְהוָה בְּשׂוֹא נַח, אֵינָה נַחָה וְאֵינָה בַּחֲטָף

ל ה כָּל־נִדְרֵיהֶּ: כְּבֹר שְׁמַעְתִּי קוֹרְאִים 'הַמִּקְפִּידִים' לְבִטָּא יוֹד אַחֲרֵי הַרִ"ש, מְנַהֵג פְּסוּל מִסּוּדוֹ

שֶׁאֵין לוֹ עַל מָה לְהִישָׁעוֹ. כְּמוֹבֵן שְׁנִכּוֹן הַדָּבָר גַּם לִגְבִי וְאַסְרִיהֶּ

ל ו שְׁמַעְתָּ: הַשִּׁי"ן בַּקֶּמֶץ קֶטֶן. וְהֵ"ל: אֵין לְהַשְׁמִיעַ אֶת הָאֵלֶּף שֶׁל תַּחֲלִילַת שֵׁם ה', לִקְרָא כְּאִילוֹ כְּתוּב

'וְדוּנִי'. יִסְלַח־לָהּ: גְּעִיה בִּי"ד, עִם זֹאת הַסֵּמ"ךְ בְּשׂוֹא נַח

ל י וְנִדָּר הַנּוֹ"ן בְּצִירִי

ל יג וְלֹא־אֶסֶר: הַלֵּמ"ד בְּשׂוֹא נַח

ל יד כָּל־נִדָּר הַנּוֹ"ן בְּצִירִי. לְעֵנֶת: הַנּוֹ"ן בְּדָגֶשׁ חֶזֶק, לְשׁוֹן עֲנוּי הַנֶּפֶשׁ

כה יג וְהִיָּתָה לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו הָרַב מִשּׁוּלֵם רֵאשִׁית ז"ל מִבֵּיא בַּסֵּפֶר מִבֶּשֶׁר עֲזָרָא אֶת דְּבָרֵי רַאב"ע שְׁפִינְחָס אֵינוֹ אֵלֶיהוּ

כז"י רַאב"ע פ' פִּנְחָס כ"ה י"ב "וּמַלְתָּ אַחֲרָיו לְאוֹת שְׁמַת, וְאֵינוֹ אֵלֶיהוּ כָּלֵל. וְכֹכֵר

פִּירְשֵׁתִי, כִּי נִגִּיד הִ"י עֲלֵיהֶם, וְגַם שֶׁהִ"י בִּימֵי פִלְגֶשׁ בְּגִבְעָה". וְצִל"ע בְּסוֹף תְּרֵי עֶשֶׂר

כְּמִדּוּמָה שְׁסוּתֵר לִזְה. וְעִי' רַלב"ג ס' שׁוֹפְטִים וּמַלְכִּים. —

פִּירוּשׁ רַאב"ע עַל סוֹף מִלֵּאכִי: וְעַתָּה אַחֲתוּם פִּירוּשׁ זֶה הַסֵּפֶר בְּדָבָר אֵלֶיהוּ: מִצָּאנוּ שֶׁהִיא בִּימֵי אַחֲזִיזָהּ בְּנוֹ שֶׁל אַחֲאָב (רֵאשִׁית מַלְכִּים ב, א, ב-ג); וּמִצָּאנוּ כְּתוּב כִּי יְהוֹרֵם בֶּן אַחֲאָב וַיְהוֹשֶׁפֶט שָׁאֵלוֹ אֵלִישָׁע הַנְּבִיא, וְכְתוּב שֵׁם "פֶּחַ אֵלִישָׁע בֶּן שָׁפָט אֲשֶׁר יָצָק מִיָּם עַל יְדֵי אֵלֶיהוּ (מַלְכִּים ב, ג, יא) - וְזֶה לְאוֹת, כִּי כְּבֹר עָלָה בַּסֵּעֶרָה הַשְּׁמִימָה, כִּי לֹא אָמַר הַכְּתוּב "יִצְקָן מִיָּם; וְעוֹד: כִּי לֹא נִפְרַד אֵלִישָׁע מֵעַל אֵלֶיהוּ אַחֲרֵי שְׁשֻׁרְתּוֹ, עַד עֲלוֹתוֹ. וְהִנֵּה מִצָּאנוּ אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֶׁפֶט, בִּימֵי אַחֲזִיזָהּ בְּנוֹ, כְּתוּב "וַיָּבֵא אֵלָיו מִכְתָּב מֵאֵלֶיהוּ הַנְּבִיא (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב, כא, יב). וְזֶה יוֹרֵה כִּי אַז כְּתָבוֹ וּשְׁלַחוֹ אֵלָיו. וְאִילוֹ הִיא כְּתוּב לִפְנֵי עֲלוֹתוֹ, הִיא כְּתוּב "וַיִּמְצָא אוֹ "וַיּוֹבֵא אֵלָיו מִכְתָּב שֶׁהִנִּיחַ אֵלֶיהוּ. וְאֵין סִפְק, כִּי בִּימֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים נִרְאָה (רֵאשִׁית ב"מ פד, א וְעוֹד). וְהַשֵּׁם יִקְיִים נְבוֹאָתוֹ וַיִּמְהַר קֶץ בִּיאָתוֹ.

בְּקִטְעַן זֶה אֵין כָּל שִׁיחַ שֶׁל אֵלֶיהוּ לְפִינְחָס.

רַלב"ג שׁוֹפְטִים סוֹף פֶּרֶק ה': וַיִּדְמָה שֶׁזֶּה הַנְּבִיא הִיא פִּינְחָס כְּמוֹ שֶׁזָּכְרוּ רַז"ל בְּפִינְחָס בִּימֵי דוֹד שֶׁהִנִּיחַ הַכְּתוּב כִּי לִפְנֵים ה' עָמָּה וְהִנֵּה חִיָּה זְמַן אַרְוֶה מֵאֵד וְלִזְה אָמְרוּ כִּי פִינְחָס הוּא אֵלֶיהוּ כִּי כְּבֹר הַתְּבַאֵר שֶׁאֵלֶיהוּ ג"כ חִיָּה שְׁנִים רַבּוֹת וְכֹכֵר יַעֲד מִלֵּאכִי שֶׁהִשִּׁי יִבִּיאָהוּ בִּימֵי הַגְּאוּלָּה אָמַר הִנֵּה אֲנִי שׁוֹלַח לְכֶם אֶת אֵלֶיהָ הַנְּבִיא וְגו', וְאֵין לֵאמֹר שֶׁיִּאֲמַר שְׁכֹכֵר מֵת אֵלֶיהוּ קוֹדֵם שֶׁהִתְנַבֵּא אֵלִישָׁע, כְּמוֹ שֶׁאָמַר כִּי הַיּוֹם אֲדוֹנִיךָ לֹקַח מֵאֲתָךְ⁵ וְזֶה שְׁכֹכֵר מִצָּאנוּ שֶׁהִנֵּיחַ מִכְתָּב מֵאֵלֶיהוּ אַחֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר שֵׁם בַּע"ה בַּסֵּפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים וּבַסֵּפֶר מַלְכִּים:

רַלב"ג שׁוֹפְטִים פֶּרֶק ו' וַיֵּשׁ לְשׁוֹאֵל לְשׁוֹאֵל אַחֲרֵי שֶׁהִיא זֶה הַנְּבִיא קִיִּים אֵין לֹא הוֹכִיחַ יִשְׂרָאֵל כָּל יָמָיו וְלִמָּה הוֹצִירָהּ לְנְבוּאָת דְּבוּרָהּ, וַיִּדְמָה שֶׁנִּבְאָר בַּהִיתֵר זֶה הַסִּפְק שֶׁהוּא לֹא הִיא מִתְנַבֵּא רַק לְעֵתִים רַחוּקִים וְלֹא הִיא בּוֹ כַּח יִתִּישֵׁר בּוֹ לְהַנְהִיג הָעָם וְלִזְה ג"כ תִּמְצָא

⁵ מַלְכִּים ב, ב, ג, הִנֵּיחֵתָ כִּי הַיּוֹם יִי לְקַח אֶת־אֲדֹנֶיךָ מֵעַל רֹאשְׁךָ רַלב"ג אֵינוֹ מְדִיִּיק בַּהֲעֲתָקָת מִקְרָאוֹת, הוּא הִרְכִּיב כֹּאֵן מִקְרָא אַחֲרֵי מַלְכִּים ב, ב, אֶסֶת־רָאָה אֶת־יָ לְקַח מֵאֲתָךְ.

בזה המקום שהוצרך למנות גרעון על פועל מלחמת מדין ואפשר כי כמו שהיה אליהו פעם נראה ופעם נעלם כשישאהו רוח השם אל מקום רחוק כך היה הענין בפנחס ולזאת הסבה לא שמש בכהונה גדולה כל ימיו אבל שמשו בניו ובני בניו דורות רבי' והוא עדיין קיים כמו שיתבאר בספר דברי הימים וזה כי הוא היה קיים בימי דוד כמו שאמר וּפִינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר (בן אהרן הכהן) נָגִיד הָיָה עֲלֵיהֶם לְפָנִים ה' עֲמוֹ (דברי הימים א, ט, כ) ולא ימצא בזרע אהרן אחר שיקרא שמו פינחס בן אלעזר בן אהרן⁶ כמו שמבואר שם בספר תולדותם:

א"ה, רד"ק שם בדברי הימים: רוצה לומר: על משפחת הקרחי היה נגיד פינחס בן אלעזר לפנים, בימי אבותיהם, כמו שהיה אלעזר אביו ממונה עליהם, כמו שאמר "ופקודת משמרת אלעזר בן אהרן" (צרוף של במ' ג, לו עם ד, טז); ואחריו היה פינחס בנו נגיד גם כן עליהם, כי היה ה' עמו. והיה גדול מבני איתמר, לפיכך היה נגיד כל ימיו עליהם. [כאן מביא רד"ק דרשת פינחס זה אליהו]...

ויש מפרשים: ופינחס בן אלעזר נגיד היה עליהם - אינו זה פינחס הכהן, כי זה הפינחס היה לוי; וזהו שאמר לפנים ה' עמו - כלומר: זה פינחס אינו אותו פנחס שהיה לפנים, כי אותו היה ה' עמו, והיה שורה עליו רוח הקדש, וזה לא היה בו, אבל גדול היה ונגיד היה על הלויים. והפירוש הנכון הוא מה שפירשתי.

קטע נוסף מרלב"ג על מלכים א יז א: וראוי שתדע שכבר הסכימו קצת רבותינו ז"ל (פר"א מז), כי פינחס הוא אליהו, מפני מה שמצאו ביניהם מן ההתייחסות; והנה נזכר בתורה (במ' כה, יב), שהשם יתברך נתן לו את בריתו שלום, ואמר הנביא "בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ תַּחֲיִים וְהַשְׁלוֹם" (מלאכי ב, ח); ולזה ידמה שכבר נתן השם יתברך לפנחס אורך ימים נפלא, והנה מצאנו שהיה כהן גדול בימי פילגש בגבעה, ובימי דוד מצאנו כתוב "וּפִינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר נָגִיד הָיָה עֲלֵיהֶם לְפָנִים ה' עֲמוֹ" (ד"ה א, ט, כ); וכבר ביארנו בספר שופטים (ו, יח-כא) כי הוא מלאך יי' שנראה לגרעון וליפתח, והיה נושא אותו רוח יי' כמו מלאך יי', כמו שמצאנו זה גם כן באליהו, ולזה אמר "וְתִזְכֶּרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מֵלָאךְ יִי' עָבְדָּאוֹת הוּא" (מלאכי ב, ט); ולזאת הסבה אמר "לְפָנִים ה' עֲמוֹ". והנה מצאנו באליהו שאמר לשם יתברך "קַח נַפְשִׁי כִּי לֹא טוֹב אֲנִי מֵאַבְתִּי" (מלכים א, יט, ד) - רוצה לומר, שאין ראוי לו לחיות תמיד בזה העולם, אבל ימות כדרך כל הארץ, כי לא טוב הוא מאבותיו; ומצאנו גם כן שלא מת בעת אשר לוקח מעל ראש אלישע, וזה כי אחר זה בא מכתב אליהו אל יהורם בן יהושפט, כמו שנזכר בספר דברי הימים (ב, כא, יב). והנה יתבאר כי זה היה אחר זה, לפי שאלישע לא היה נביא כי אם אחר שלוקח אליהו מאתו, כאמרו "נָחָה רוּחַ אֱלֹהֵהוּ עַל אֱלִישָׁע" (מלכים ב, ב, טו); והנה מצאנו כי אלישע נבא בימי יהושפט, כאמרו "חִי יְיָ [עֲבָדָת] אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי לֹלִי פָנֵי יְהוֹשָׁפָט מִלֶּךְ יְהוּדָה אֲנִי נִשְׂא" (מלכים ב, ג, יד) וגו'; וזה לאות כי אליהו היה חי אחר זה. ואם אמר אומר, כי כבר כתב זה אליהו קודם מותו, ובא המכתב ליורם אחר מות אליהו, אמרנו לו שזה בלתי איפשר, כי כבר נכללו בדברים ההם ענינים לא יתכן שיאמרם הנביא קודם היותם, והוא מה שנגזר על שלא הלך בדרכי אבותיו הטובים, והלך בדרכי מלכי ישראל, והרג את אחיו בית אביו הטובים ממנו, ויעד אותו שישגהו עונש נפלא על זה, כמו שנזכר שם; וזה לא יתכן שיעד בו הנביא קודם העשות החטאים, כי אע"פ שיראה הנביא באיש אחד שכבר יחטא חטא מה, הנה האיש ההוא יוכל להשמר שלא יחטא, כי השם יתברך לא יכריח האדם שיחטא, ושמהו בעל בחירה כדי שימלט מאלו הרעות הנפשיות והגופיות, כמו שביארנו בשלישי מספר מלחמות ה'. והנה אם לא היה יכול להשמר מזה לא היה ראוי שיענש עליו, כי הוא אנוס בעשיית

⁶ המילים בן אהרן אינן מופיעות במקרא, ולכן יתכן שמדובר בפינחס אחר, עי' רד"ק המובא למעלה.

החטא ההוא, וזה מבואר מאד. ולזה הוא מבואר כי לא מת אז אליהו, ולא נעשית בקשתו במה שאמר "קח (נא⁷) את נפשי"; ולזה תמצא שאמר מלאכי "הנה אנכי שלח לך את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא", והוא אליהו בעינו, ולזה אמר "את אליה הנביא" - עם ה"א הידיעה. ולפי שמצאנו זה האורך הנפלא מן החיים לאליהו, ומצאנוהו גם כן לפנחס, ומצאנו בשניהם נשיאות רוח ה' אותם כאלו הם מלאכי יי, ומצאנו ברית החיים לפנחס, כמו שזכרנו, הנה מן הראוי שנאמר שפינחס זה אליהו; כי יותר ראוי שיונח זרות אחד, משיונחו שני זריות. ע"כ הרלב"ג.

כ"ה ט"ו. אביגד בעדני: ראש אמות בית-אב במדין הוא: יש הגורסים 'ראש אמות' בזקף, ויש הגורסים לקרוא יחד 'ראש אמות בית אב' ללא זקף. ואונקלוס תרגם את המלה 'אמות' בצורת סמיכות 'ריש אומי בית אבא' (ולא ריש אומיא), אבל לא הוסיף ד' - דבית אבא. ואולי ניתן לומר כי מה שגרם לקרוא יחד לגורסים כן הוא הפסוק שלפניו, שהמלה 'נשיא' באה בצורת סמיכות ל'בית אב לשמעוני' (נ' שווייה), ואף כאן הסמיכו את 'ראש אמות' ל'בית אב במדין'. ותהא כוונתם לפרש, שאע"פ שהיו למדין חמשה מלכים, היה הוא מלך על כולם.

אבל קצת נראה מרש"י שגרס זקף במלה 'אמות', כי פירש 'ראש אמות' לבד - 'אחד מחמשת מלכי מדין', ואח"כ פירש 'בית אב' ש'זה היה מלך לאחד מהם', ולא פירש שהיה 'ראש אמות בית אב' דהיינו שהיה מלך על חמשת בתי האב שבמדין. ולגרסא ראשונה לא הוה ניחא לפרש כגרסא שניה, כי אחר שהודיענו הכתוב שהיה צור 'ראש אמות', מה הוסיף במה שאמר 'בית אב במדין הוא?' ולגרסא שניה לא הוה ניחא לפרש כגרסא ראשונה, כי היל"ל 'ראש בתי האב במדין הוא' או 'ראש אומות מדין הוא'. ע"כ דברי ידידנו אביגד נר"ו.

לנו חילופי הגרסה בטעמים אינם ידועים. הגרסה שלנו היא מה שהוא קורא הגרסה השנייה: **ראש אמות בית-אב במדין הוא: אמות בטעם מחבר; הפסק משני במילה בית-אב,** והפסק עיקרי **במדין** לפני הסילוק. הדיוק מפירוש רש"י אינו מספיק לתלות ברש"י גרסה שככל הנראה לא קיימת. ולענין הדיוק מהתרגום, אומות בעברית יכול להתרגם אומין או אומי⁸ גם בלי סמיכות; אומיא הוא תרגום עם יידוע, כלומר תרגום 'האומות'. וממשיך ידידנו אביגד וישא משלו ויאמר: ק"ק לפירושו של רש"י 'לפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו, מנאו שלישי', מדוע לא מנאו אחרון. ואולי היו חור ורבע גרועים ממנו, או שהיו להם בנות רבות, ואף שלא היו מעיזים להעלות רעיון הפקרת בנותיהם, אבל אחר שהסכים צור להפקיר ראשון את בתו האחת, הפקירו הם כל אחד את בנותיו הרבות, ובוזה ירדו למדרגה שפלה יותר ממדרגת השיפלות של הראשונות של צור.

א"ה: אולי אפשר לומר שאוי ורקם לא הפקירו בכלל את בנותיהם, אבל יתכן שחור ורבע סתם היו שפלים ביותר. בכל אופן ברור שכל חמשת המלכים היו מושחתים ממש.

כ"ו ה'. חנוך משפחת החנכי אביגד בעדני: כתב כאן רש"י: "משפחת החנכי, לפי שהיו האומות מבזין אותם מה אלו מתיחסין על שבטיהם? סבורין הם שלא שלטו המצריים באמותיהם? אם בגופם היו מושלים, ק"ו בנשותיהם! לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם

⁷ התוספת 'נא' היא מיונה ד, ג קחנא את-נפשי ממני

⁸ משנה קידושין ד א עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי ישראלי חללי גירי וחרורי ממזרי נתיני שתוקי ואסופי. יו"ד לבדה צורת ריבוי.

ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם. וזהו שמפורש ע"י דוד שְׁבִטִי יְהוָה יְעוֹדֵת לְיִשְׂרָאֵל (תהלים קכב, ד), השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם. לפיכך בכולם כתב 'החנכי' 'הפלאי' וכו'.

והקשה בעל 'שפתי חכמים': "וא"ת הא גבי אומות העולם ג"כ כתיב הכי, דכתיב 'וְיִרְדּוּ הָעַמְּלִיקִי וְהַכְּנַעֲנִי (במדבר יד, מה)? וי"ל אי היה כתיב כאן בני ראובן משפחת החנכי ולא כתיב חנוך, לא הוה קשה מידי כמו גבי 'העמלקי'. אבל עכשיו דכתיב בני ראובן חנוך משפחת החנכי, קשה למה הטיל ה"א בצד זה ויו"ד בצד זה".

ועדיין צריך להבין פסוקים כמו: "וְעֶפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת, וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי (בראשית כג, י)", "וְיִרְשָׁלַם הָיָא יְבוֹס וְשֵׁם הַיְבוֹסִי (דברי הימים א, יא, ד)". ומלשון אונקלוס משמע שלא דרש כן, אלא פירש את 'היו"ד מזה' כשיוך למשפחת חנוך.

א"ה: אינני יודע מה עוד צפוי למצוא בתרגום, הלוא בפשוטו של מקרא הדברים מובנים.

פרק כז ענין בנות צלפחד אביגד בעדני: יש להבין מדוע לא הורה הקב"ה דיני ירושה אלו קודם שבאו בנות צלפחד לשאול. ולכאורה נראה כי אם לא היו באות לשאול הייתה חסרה התורה דיני קדימה בירושה.

ואולי יש לומר כי הקב"ה עיכב את הוראת ירושת הבנות עד שבאו בנות צלפחד לשאול, כי לא רצה ששיקול כלכלי ישפיע על בחירתן את בני זוגן. כי אם נניח שהיו להן הצעות שידוכין של חמשה גדולי הדור שהם משבט יששכר. לולא תביעת 'תָּנָה לָנוּ אֲחֻזָּה (במדבר כז, ד)' הן היו זוכות להנשא להם (וכן דרשו חז"ל בב"ב קי"ט ע"ב שרצו להנשא להגון להן, ולכן המתינו עד גיל ארבעים ומעלה). עתה משבאו לתבוע את רכושן הן נאלצות להנשא 'לְבָנֵי דִידֵיהֶן לְנָשִׁים (במדבר לו, יא)', ואולי הפסידו הפסד אשר לא יוכל לתקון. ומכאן תוכחת מגולה לחלק מהמשדכים את בניהם אשר מפרידים – לעתים – בני זוג ראויים אך ורק בגלל מחלוקות כספיות, ועתידים ליתן את הדין.

א"ה: תלמוד בבלי בבא בתרא קכ א אמר רב יהודה אמר שמואל: בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים, שנאמר: לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים (במדבר לו, ו), אלא מה אני מקיים אֲךְ לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים? עצה טובה [רשב"ם: ואינה מלאת עסקה] השיאן הכתוב, שלא ינשאו אלא להגון להן.

מכאן שיכלו להנשא גם לבני שבט אחר ולא היו מפסידות את הנחלה, אלא שהן בחרו את בני דודיהן.

כ"ז י"ח כ'. וְסִמְכָתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו: וְנִתְּתָה מִהוֹדְךָ עָלָיו אביגד בעדני: מובא במדרש תנחומא, על הפסוק "וְסִמְכָתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו": כמדליק נר מנר. ועל הפסוק "וְנִתְּתָה מִהוֹדְךָ עָלָיו" מובא שם: כמערה מכלי אל כלי. ולכאורה הם פרושים סותרים. שהרי מדליק נר מנר אינו מחסר הנר המדליק שום דבר מאורו. וכמו שמביא גם בילקוט שמעוני: למה משה דומה? לאבוקה שהיא דולקת נדלקו ממנה כמה נרות, אבל אורה של אבוקה לא חסרה כלום, כן חכמתו של משה לא חסר כלום.

ולעומת זאת, המערה מכלי אל כלי הרי ודאי שמחסר ממנה שבכלי המערה. ולפי הדימוי הראשון, יוקשה גם לשון המדרש: "טוֹב עֵין הוּא יְבָרְךָ (משלי כב, ט)", זה משה. שאמר לו הקב"ה "וְסִמְכָתָּ אֶת יָדְךָ" (רק אחת), והוא סמך בשתי ידיו. ומה 'טוב עין' הוא זה אם לא מחסר מחכמתו מאום? אבל יש לדקדק בלשון מדרש תנחומא, שכאשר מדבר על הנרות הוא מדבר על הנר הנדלק ולא על הנר המדליק. שהרי הוא אומר כמדליק נר מנר. ואילו בדימוי הכלים הוא מדבר על הכלי הנותן, כמו שכותב שם, מכלי אל כלי.

ומעתה זהו ההבדל. כי כאשר הלומד אינו מפריע את הרב מעבודתו, אלא לומד ממנו בדרך של מעקב אחר עבודתו, והרב ממשיך וגדל, הרי שאין הרב נחסר מאום בחכמתו. אבל כאשר הרב משקיע מזמנו וממרצו ללמד את תלמידו, הרי שהוא בודאי מפסיד כי יכול היה באותו הזמן להתעלות בעצמו עוד. ונוכל רק לנחש כמה 'יביע אומר' הפסיד עם ישראל רק מתוך כך שמרן הרב עובדיה יוסף ז"ל לימד תורה ואפילו לפשוטי עם, וכיתת רגליו לעצרות חיזוק וכו'.

וכן נאמר על יהושע "וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון (שמות לג, יא) שהיה לומד בדרך של שימוש ת"ח שעל זה נאמר 'גדול שימושה יותר מתלמודה', ועתה ידענו גם מדוע, כי אינו מפריע את רבו מעלייתו העצמית.

ובמדרש (שיה"ש רבה פ' א') מדמה ר' עקיבא את מה שחיסר הוא מרביתו לשלושה דברים: א'. כמריח באתרוג, ב'. כממלא מאמת המים, ג'. כמדליק מנר לנר. ונראה שבא ללמדנו שלושה עקרונות בלימודו של תלמיד אצל רבו: א'. כדי ללמוד מרוב יש להתקרב אליו, כמו שהמריח באתרוג חייב לקרב אליו את אפו. ב'. שלא יחשבו התלמיד ורבו כי כמה שילמד התלמיד מרבו הרי שהתלמיד מתקרב לידיעותיו של רבו, כי אם דלה התלמיד צלוחית אחת מחכמת רבו הרי שמיד באו במקומה מאה צלוחיות חדשות, וזהו הדימוי לאמת המים. ו-ג'. על התלמיד מוטלת המשימה להפיץ את תורת רבו למרחקים. וזהו הדימוי למדליק מנר לנר.

כח יא: **וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם** הרב משולם ראטה מעיר בספר מבשר עזרא על פירוש ראב"ע כאן, ומפנה לדבריו במקומות אחרים.

ראב"ע: אמר רבי משה הכהן הספרדי, שפירושו: חדש ניסן, כי כן כתוב 'רִאשֹׁן הוּא לְכֶסֶם' (שמות יב, ב)"; ואחר כן אמר "זאת עולת חדש בחדשו" - שיעשו כן בכל חדש, על כן הוסיף "לחדשי השנה" (שם). ופירושו נכון. אע"פ שיש לטעון על יו"ד ובראשי; רק בעבור שמצאנו "הֵנָּה חֹדֶשׁ מָחָר" (שמואל א, כ, ה), ישר דברו.

עיינ לעיל בענין ובראשי חדשיכם (פ' פנחס כ"ח י"א) הסכים שם הראב"ע לר' ר"מ הכהן שפירושו חדש ניסן, ופי' מלת חדש הוא דאש חדש, ובפי' הארוך בפי' בא (י"ב ב') בפסוק "ראש חדשים" דחה פירושו על ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות וכתב "ואנחנו לא נניח דברי חז"ל בעבור סברותינו, כי הם אמרו כי בכל חדש יתקעו בחצוצרות, והוא הנכון לומר חדש או ר"ח". ועי' פי' לבמדבר י' י' ועי' יזכר נ"ה ע"א.

א"ה: התרגום וברישי ירחיכון מנוגד לפירוש זה כי אין בו רמז לניסן. אבל בהמשך נזאת עלת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ יכול להתפרש: עולת כל ראש חודש. הערת ראב"ע ובראשי לשון רבים, אפשר להסביר שתחילה אומרת התורה לקדש את חדשי ניסן ובעקבותם את שאר ראשי החדשים.

כ"ח י"ד. נזאת עלת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ אביגד בעדני: יש הגורסים לתרגם 'זאת עלת חדש בחדשו' - 'דא עלת ריש ירח בירח'. ונראה שלקחו מלות תרגום אלו מתרגום יונתן לפס' בישעיה (ס"ו כ"ג) 'וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ'. [א"ה: נוסח ת"י שם הוא: ויהי כזמן ירח בירח] אבל נוסחתנו כפי המובא ב, מסורת מפורשת 'ריש ירחא באתחדותותיה'. ולא תרגם בדווקא כפי שתרגם את הפסוק (י') 'עלת שַׁבַּת בְּשַׁבָּתוֹ' - 'עלת שבא תתעביר בשבא' מהסיבה המובאת שם בשם 'נפש הגר'.

א"ה: לשון נפש הגר:

(יד) זאת עולת חדש בחדשו, דא עולת ריש ירחא באתחדותי לכל ריש ירחי שתא, ותיקן בזה בהוספתו שלא תאמר עולת חדש בחדשו בכל חדש תקריבו זאת ואיזה יום שתריצה לכך תל' ריש ירחא בראש החודש באתחדותי בחדוש הלכנה והו ראש חדש;

כמדומה נפש הגר מסביר את המילים הנוספות בתרגום "ריש ירחא באתחדותיה לכל ריש", מה שאינו ברור בדבריו איך אפשר להסתפק באיזה יום אם התורה מציינת בראש הפרשה 'ובראשי חדשיכם'. גם ידידנו אביגד מעיר כן בהמשך.

עולת ריש ירחא באתחדותיה

סביוניטה (עם טעמים):

ומה שהקשה על הבנה זו רבנו אבן עזרא 'כי לא מצאנו זאת המלה כי אם מהבנין הכבד הדגוש, והנה הדל"ת רפה', כבר הביא הרד"ק בשם אביו על הפסוק בחדשה ימצאונך (ירמיהו ב, כד) – 'ואדוני אבי ז"ל פירש בחדשה – מקור. כלומר... כי בכל עת ימצאו אותה בחדשה'...

א"ה: כנראה הביא מהזכרון. ברד"ק לפנינו מביא פירוש כעין זה בשם יש מפרשים ולא בשם אביו: ויש מפרשים בחדשה - בחידושה, כלומר: בכל עת ימצאוה כאלו עתה תחל לרוץ והיא חדשה במרוצה. ויונתן תרגם: "בזמנה ישכחונה".

אינני רואה קשר בין פירוש זה המובא ברד"ק לפירוש התרגום שראב"ע מתנגד אליו.

בפירוש זה אין כל כוונה להפוך את בחדשה לפועל במקור בליווי אותיות שימוש.

הוא מתאר את הפרא (צבי איל או יעל וכד' – לפי תרגום יונתן ורד"ק זה חמור הבר) שיתפס כאילו רק עתה למד לרוץ ואינו מנוסה בזה. הוא משתמש במילה חדש במובן חדש, כמו שבע במובן שבע. אין כאן פועל לא בבנין קל ולא בבנין פיעל.

כן גם כאן כוונת הפסוק – זאת עולת חדש בהיותו בחידושו. ואם היה מדגיש הדל"ת היה זה פועל יוצא שהחודש מחדש לאחרים. ומ"מ לא היה קשה לאבן עזרא טענת 'נפש הגר' (שלא תאמר עולת חודש בחדשו, בכל חודש תקריבו זאת ואיזה יום שתריצה) כי סמך על מה שכתוב קודם לכן (פסוק י"א) 'ובראשי חדשיכם תקריבו', ורק הוסיף כי כן תעשו מדי חודש. ואפשר שנוסח התרגום שהיה לנגד עיני ר"א אבן עזרא היה 'ריש ירח בירח', כי לא ייחס הבנת פשט זו לת"א. מ"מ לפני המחבר 'פירוש על אבן עזרא' ודאי שכך היתה הנוסחא, כי כן הוא כותב 'דעת הרבים הוא', ולא ציין כי דעת אונקלוס היא.

א"ה: כמו שלא רצוי להגיה אם אין הכרח, כך גם אין זה רצוי לתלות שלקדמונינו היה נוסח שונה או מוטעה כל עוד אין הכרח בכך.

פן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): php.gilionot/net.ladaat.www

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים

<https://ff771febc5bf6a14/dvir/search#/0/u/ca/mail/com.google.mail/>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
😊 בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים 😊